

Remissvar: Ett starkare skydd för den sexuella integriteten (SOU 2016:60)

Sammanfattning

- § 1: S-kvinnor är positiva till att frivillighet ska ha uttryckts i ord eller handling, samt att oaktsamhetsansvar införs.
- § 1: S-kvinnor är positiva till förslaget att den som köper sex av någon som de vet är utsatt för hot, t.ex. via människohandel, utöver sexköp även kan dömas för våldtäkt.
- § 1 och § 4: S-kvinnor är positiva till att en fjärde grad införs för synnerligen grova brott, men vill se ett ökat maxstraff för båda brotten.
- § 4: S-kvinnor vill se en straffskärpning för hela § 4 och anser att den som utsätter ett barn för detta brott ska straffas högre än § 1.
- § 1 och § 4: S-kvinnor vill inte att rubricering av brottet Våldtäkt eller Våldtäkt mot barn ändras. Att utsättas för en sexuell handling mot sin vilja är alltid att utsättas för en våldshandling, oavsett vilken form av våld det inneburit.
- § 2 och § 6: S-kvinnor anser inte att ordet "kränkning" är lämpligt för dessa brott, det förringar brottet och förändrar dess innebörd. "Kränkning" för tankarna till de brott som idag döms under § 10.
- § 2 och § 6: Eftersom dessa paragrafer motsvarar samma brott (mot barn respektive vuxna), bör de ha samma rubricering. Ordet kränkning är dock inte en bra lösning. Vi anser snarare att brotten bör heta "sexuellt tvång" eller "sexuellt övergrepp" (för både barn respektive vuxna).
- § 4 och 6: S-kvinnor vill se en straffskärpning för hela § 4 och 6 och anser att den som utsätter ett barn för dessa brott ska straffas högre.
- Polisen: S-kvinnor vill se en extern utredning av polisens arbete med sexualbrott. En intern utredning är bra, men detta bör granskas och följas upp externt.
- Polisen: S-kvinnor vill se tydliga förslag på en förbättring av polisutbildningen, på alla nivåer, när det gäller sexualbrottbrott.
- S-kvinnor anser att alla jurister behöver bättre utbildning och kunskaper sexualbrott, för att motverka attityder och fördomar.
- Inte bara nyutexaminerade utan även erfarna domare, behöver obligatorisk utbildning om sexualbrott, bemötande, attityder och fördomar, om förändringarna med de nya förslagen och om starkt roll för domare.
- S-kvinnor är positiva till att stärka målsägandebiträdets roll. Vi vill också se krav på uppföljning för att säkerställa detta i hela rättsprocessen.
- S-kvinnor vill se satsningar på en större informations- och utbildningskampanj om de kommande förändringarna riktad till samhället i stort. Särskilt viktigt är det att nå barn och unga, varför det bör finnas riktade insatser för att nå elever i skolundervisningen.
- Ovidkommande eller kränkande frågor ska inte vara tillåtet i rätten, t.ex. om målsägandes tidigare sexualvanor. Om sådana frågor skulle ha relevans bör de kräva tillstånd i förväg, på samma sätt som idag gäller i Kanada.

Frivilligt deltagande och oaktsamhetsansvar

S-kvinnor är positiva till förslagen. Detta är några av de viktigaste förändringar som görs av sexualbrottslagstiftningen. Det är viktigt att förtydliga att brottsoffer inte behöver ha sagt "nej" eller ha gjort motstånd. S-kvinnor har förståelse för att de bevisvärigheter som finns idag kan kvarstå, dvs. hur frivilligheten har uttryckts i ord eller handling, men vi hoppas som utredarna att det ger ökad anmälningsfrekvens och ser ett stort normativt värde. Det är viktigt att etablera hos allmänheten, att sexuella kontakter alltid ska bygga på att frivillighet. S-kvinnor är också positiva till att oaktsamhetsansvar införs. Vi hoppas som utredarna att det gör att fler kan dömas för våldtäkt, även i de fall där gärningsmannen inte haft uppsåt.

S-kvinnor är också positiva till att det inte behöver vara samma person som använder hot eller våld och som genomför den sexuella handlingen. Den som köper sex av någon som är offer för människohandel, ska framöver kunna dömas både för sexköp och våldtäkt. Det betonar vikten av att försäkra sig om frivilligheten vid alla sexuella kontakter, samt stärker skyddet för de som faller offer för prostitution och människohandel.

Nya brottsrubriceringar

KAP 6 om sexualbrott har många paragrafer som tangerar varandra, vilket gör det snårigt för den som inte är jurist att utläsa vad förändringarna av rubriceringar skulle innebära. Detta är vad som föreslås, samt vad vi ser skulle vara ett lämpligare förslag:

IDAG:	UTREDARNAS FÖRSLAG:	S-KVINNORS FÖRSLAG:
1 § Våldtäkt	→ Sexuellt övergrepp	Våldtäkt
4 § Våldtäkt mot barn	→ Sexuellt övergrepp mot barn	Våldtäkt mot barn
2 § Sexuellt tvång	→ Sexuell kränkning	Sexuellt övergrepp
6 § Sexuellt övergrepp mot barn	→ Sexuell kränkning av barn	Sexuellt övergrepp mot barn

S-kvinnor anser inte att det är lämpligt att göra de förändringar som utredarna föreslår, där en rad brott byter rubricering. Vi anser att det är lämpligare att göra en liten förändring, för att förtydliga hur brotten hör ihop, än att byta namn på alla fyra paragrafer – det skulle öka förvirringen, riskera att förringa och förändra brottens innebörd.

§ 1 och § 4 Våldtäkt (vuxna respektive barn)

Att byta namn på ett brott, en företeelse, eller en händelse, är ett sätt att förändra dess innebörd. Utredarna vill poängtera att en våldtäkt inte behöver innefatta fysiskt våld, genom att ut byta rubriceringen våldtäkt mot sexuellt övergrepp.

Att begreppet våldtäkt är så inarbetat ser utredarna som ett hinder – farhågan är att allmänheten låser sig i tanken om att våldtäkt måste vara ett penetrerande samlag, genomfört med fysiskt våld. Förhoppningen är att fler vågar/förstår att de bör anmäla om rubriceringen är sexuellt övergrepp.

Rubriceringen våldtäkt innebar ursprungligen ett genomfört samlag (med penetration), där en man är förövare och en kvinna offer. Det är dock länge sedan det förändrades, till att även omfatta andra typer av sexuella handlingar (som kan jämföras med ett samlag) och idag kan såväl män som kvinnor vara både förövare och offer. S-kvinnor delar inte oron om att allmänheten inte förstår detta – vi ser snarare att det finns en bred förståelse för detta.

Det gäller även frågan om fysiskt våld, vi upplever inte att allmänheten ser fysiskt våld som nödvändigt. Tvärtom rasar ofta media och allmänheten, när en våldtäktsman frias t.ex. för att offret varit paralyserad av skräck. De flesta ser det redan som självklart att även detta varit en våldtäkt. Införandet av frivilligt deltagande kommer att göra detta ännu tydligare.

Vi vill också poängtera att våld absolut inte behöver vara fysiskt, det kan likaväl vara psykiskt, socialt eller ekonomiskt våld. Vi upplever att allmänheten har en god förståelse även för detta. Ordet våld bör inte tas bort, snarare bör vi förstärka att även när det inte är fysiskt våld, så kan det vara en våldshandling.

Sverige har högre anmälningfrekvens för våldtäkter än de flesta andra länder. Det finns flera skäl till att många ändå inte anmäler – stigmatisering, rädsla, skam osv. kopplat till makt och våld. Men vi ser inte att detta är kopplat till att offren inte förstår vad de blivit utsatta för.

Våldtäkt är en väl etablerad rubricering – det måste ses som en styrka! Det finns tyngd och allvar i begreppet våldtäkt, våldtäktsman, eller att bli våldtagen. Den som döms för våldtäkt, döms hårt i allmänhetens ögon, det är ett mycket grovt och oacceptabelt brott. Det finns en tydlig risk för att värdet i det förminskas med en ny rubricering.

S-kvinnor ser snarare att det arbete som behövs, är att fylla den befintliga rubriceringen med rätt värde och innehåll. Det måste tydligt kommuniceras och etableras vad som i lagens mening är brottslighandling. När frivillighet och oaksamhetsansvar läggs till, kommer att förtydliga precis det som utredarna vill uppnå - det ska vara klart och tydlig för varje person, att sexuella handlingar ska bygga på jämlikhet, ömsesidighet och frivillighet.

S-kvinnor vill att rubriceringen av våldtäkt kvarstår. Om den nya rubriceringen sexuellt övergrepp ändå införs, ser S-kvinnor att ett stort arbete kommer att krävas för att förankra innebörden och övergången, och för att undvika begreppsförvirring och förringande av brottets allvar.

§ 2 och § 6 Sexuellt tvång/Sexuellt övergrepp (barn respektive vuxna)

Eftersom dessa två brott motsvarar varandra (för barn respektive vuxna) är det problematiskt att de har olika namn. De borde (precis som § 1 och § 4) ha samma rubricering. Utredarna föreslår också att dessa brott ska få samma rubricering för barn och vuxna.

S-kvinnor anser dock att "kränkning", skulle vara direkt olämpligt som ny rubricering för de båda. Det förringar och förändrar brottets karaktär. Det är ett ord som allmänheten använder i en rad sammanhang, ofta för att förringa eller till och med förlöjliga den som känner sig kränkt – att Sverige är "de lättkränkta land". De flesta definierar en kränkning som främst verbal eller skriftlig, till exempel en förolämpande kommentar eller att sprida rykten. Kränkning är också beskrivningen av brottet § 10 Sexuellt ofredande och det brottet handlar just om att uppleva obehag eller bli förolämpad, ofta verbalt, eller t.ex. utsättas för en blottare. Även brottet Årekränkning (KAP 5 i Brottsbalken) hänvisar till kränkning som främst verbal, som förolämpningar eller ryktesspridning. Sexuellt tvång/övergrepp handlar om att utsätta någon för en fysisk sexuell handling mot dennes vilja, det är något helt annat.

Utredarnas argument för ett namnbyte är att brottet inte behöver innefatta fysiskt tvång. Vi motsätter oss även här den typen av argumentet – tvång behöver inte vara fysiskt. Om båda parterna inte varit frivilligt deltagande, så har den ena parten i någon form utövat tvång eller våld mot den andre, fysiskt, psykiskt, socialt eller ekonomiskt.

S-kvinnor anser att det är rimligare att rubricera båda dessa brott som "sexuellt övergrepp" eller som "sexuellt tvång", alltså utgå från befintliga rubriceringar men göra det tydligare att de hör ihop. Vi anser att dessa brott absolut rör sig om en form av övergrepp, varför rubriceringen "sexuellt övergrepp" är lämpligare att använda för både barn (som idag) och för vuxna.

Gränsen mellan våldtäkt och sexuellt tvång/övergrepp

Att tvingas att utföra en sexuell handling, nämns som definition för både våldtäkt och sexuellt tvång/övergrepp, men gränsen är inte helt tydlig. Det första gäller samlag eller sexuella handlingar som är jämförbara med samlag. Det andra gäller sexuella handlingar som inte kan jämföras med samlag.

Under 1§ nämns som exempel att bli penetrerad med ett föremål. Under § 2 nämns som exempel att bli penetrerad med händer. Så gränsen är ganska otydlig och kan tolkas ganska godtyckligt, men den blir inte tydligare av att vi ändrar alla rubriceringar på brotten, tvärtom.

Med utredarnas förslag till rubriceringar skulle gränsen mellan dessa två brott behöva definieras om helt, eftersom orden inte har samma betydelse. Blottnings skulle möjligen kallas en kränkning, men alla former av ofrivillig fysisk beröring av sexuell karaktär borde ses som ett övergrepp. Vad som är "samlagsliknande" kommer inte att räkna in som gräns mellan övergrepp och kränkning. För vad skulle vi (med utredarnas förslag) definiera som ett övergrepp framöver, och vad är "bara" en kränkning? Den som blir avsliten kläderna och penetrerad med händer mot sin vilja, skulle nog inte uppleva att detta "bara" är en kränkning, utan definitivt en form av övergrepp eller våldshandling. Och om det "bara" är en kränkning, vad blir då skillnaden mot ett mildare sexuellt övergrepp? Ett namnbyte skulle förringa och förändra brottens innebörd, namnen motsvarar inte varandra på ett lämpligt sätt.

Förtydligande av brotten

S-kvinnor vill inte se en nya rubriceringar av våldtäktsbrotten, men vi anser däremot att det är lämpligt att § 2 och § 6 får samma rubriceringar för barn och vuxna, för tydligare visa att de motsvarar varandra. Istället för att göra omfattande namnbyten, bör fokus vara på tydlighet när det gäller vad brotten innebär.

Vi upplever att allmänheten har god förståelse för vad en våldtäkt är. Genom att lägga till frivilligheten och oaktamsansvar, så kommer det bli ännu tydligare var gränserna går för det vi ser som accepterat och lagligt när det gäller sexuella kontakter. Det kommer att öka anmälningsfrekvensen, inte namnbyten.

Straffskärpningar

Synnerligen grov våldtäkt

S-kvinnor ställer sig positiva till att införa en fjärde gradering av våldtäktsbrotten (synnerligen grov), mot både vuxna och barn, på samma sätt som för t.ex. misshandelsbrott. Vi anser också att maxstraffen ska ökas. Idag är maxstraffet 10 år, dvs. samma som för misshandel.

Alla studier visar att en våldtäkt är något av det mest traumatiska som en människa kan utsättas för. De synnerligen grova fallen omfattar mycket grov misshandel, trauman och livshotande skador som kommer att allvarligt påverka offret för resten av livet. S-kvinnor anser att detta bör ge mer än 10 års fängelse.

Sexualbrott mot barn

Utredarna föreslår ingen ökning av straffen för sexualbrott mot barn. Även om andra förslag görs för att öka antalet fällande domar, ser vi det som anmärkningsvärt - det var ett av utredarnas huvuduppdrag att just skärpa straffen för sexualbrott mot barn. Maxstraffet för synnerligen grov våldtäkt mot barn föreslås ligga kvar på 10 år, dvs. samma maxstraff som för synnerligen grov våldtäkt av vuxen, eller synnerligen grov misshandel av vuxen.

Sexualbrott är bland det grävsta som ett barn kan utsättas för. Det kan ödelägga deras liv och ger skador för livet, fysiska, psykiska och sociala. Sexualbrott mot barn borde alltid ge högre straff än mot vuxna, låg ålder ska alltid beaktas för högre straff. Synnerligen grova sexualbrottsbrott mot barn måste ha ett högre maxstraff än t.ex. misshandel av en vuxen. S-kvinnor vill se en straffskärpning för hela §4 och §6 som gäller sexualbrott mot barn och ökat maxstraff.

Rättsväsendets hantering av sexualbrott

Polismyndigheten

Utredarna bekräftar att de största problemen finns inom polisen, vilket också polisen själva bekräftat i en tidigare intern studie. Polisen måste ge sexualbrott en tydligare plats i organisationen, få bättre rutiner och metodstöd, bättre samverkan med andra myndigheter och instanser, och få bättre kunskap och utbildning om sexualbrott, samt om unga personers vanor, attityder och sexualitet.

Polisens egen studie föreslår en översyn av utbildningen för kriminaltekniker, med större fokus på fältarbete och platsundersökningar. Vi vill se insatser för att förbättra hela polisutbildningen när det gäller sexualbrott, för att säkra att rätt utbildning om sexualbrott ges till alla poliser, på alla nivåer.

Utredningen föreslår få åtgärder, med hänvisning till att polisen själva redan satt igång ett förbättringsarbete. Utredarna rekommenderar att polisen återkopplar löpande hur detta arbete fortgår. Eftersom de har så omfattande problem, är den återkopplingen är mycket viktig. Vi måste försäkra oss om att polisen arbetar med attityder och värderingar i alla led och att sexualbrotten får högre prioritet. Därför bör de även granskas externt gällande sexualbrott.

Åklagarmyndigheten

Detsamma gäller hela rättsväsendet. Utredningen föreslår få förändringar, utöver att de rekommenderar att domare får en tydligare styrande roll i processen och att åklagare kommer in tidigare i alla sexualbrottsärenden. S-kvinnor anser att det är viktigt att det finns en tydlig plan för hur rättsväsendet ska arbeta med att förankra kunskap om de nya förslagen, lagändringar, förändringar av målsägandebiträdens roll. Lika viktigt är att utveckla och förändra attityder, inte minst bemötande av brottsoffer, för att säkerställa intentionen med lagändringarna. Utbildning bör inte vara frivillig, utan obligatorisk för alla som arbetar med dessa frågor.

Domstolsakademien erbjuder en tvådagarskurs om fridskränkings- och sexualbrott, samt kurser om domarens roll. Det är viktigt för att säkerställa hela brottsmålsutredningen och att alla parter behandlas och bemöts med respekt och värdighet. Vi anser att en sådan kurs inte bör vara frivillig, utan obligatorisk för alla som arbetar med dessa brott inom Sveriges domstolar.

Ovidkommande frågor

Utredarna diskuterar förbud mot att ställa ovidkommande frågor till brottsoffer, t.ex. om offrets tidigare sexuella erfarenheter. Sådana förbud finns idag i Kanada och Skottland, där den som vill ställa en fråga om tidigare sexuella erfarenheter måste ansöka om att göra det och motivera varför frågan har relevans.

I Sverige är det rättens ordförande som är skyldig att avvisa sådana frågor. Men vi vet att inte detta görs - frågor om vad offret haft på sig eller tidigare sexuella erfarenheter ställs ofta till offer för sexualbrott utan att det avvisas. Utredarna föreslår ändå inga ändringar av detta, utan hänvisar till att den tilltalade har rätt att få en rättvis rättegång. Ett märkligt resonemang - varför skulle ovidkommande frågor vara nödvändiga för en rättvis rättegång? Utredarna hänvisar också till att målsägande ibland måste tåla jobbiga frågor. Det motoverar inte heller ovidkommande frågor.

Utredarnas förslag är att stärka domarens roll. Inte bara nyutexaminerade, utan även erfarna domare, behöver utbildning om sexualbrott och om domarens roll. S-kvinnor anser att sådan utbildning är viktig, men den borde inte vara frivillig som idag utan obligatorisk. Alla jurister behöver fullgod utbildning om sexualbrott. Vi anser samtidigt inte att en frivillig kurs räcker för att komma till bukt med problemen med ovidkommande och kränkande frågor som ständigt dyker upp i sexualbrottsrättegångar. Vi vill därför se en ändring likt den i Kanada, så att tillstånd behöver sökas i förväg för att få ställa frågor som kan vara kränkande eller ovidkommande.

Målsägandebiträden

S-kvinnor är positiva till utredarnas förslag om stärkt roll för målsägandebiträden - det har vi kämpat länge för! Vi ser också att det är mycket viktigt med uppföljning, så att det efterlevs genom hela rättsprocessen och att målsägarbiträden alltid får nödvändig utbildning för uppgiften.

Carina Ohlsson, ordförande S-kvinnor
Stockholm, 2017-01-30